

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра статистики

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи

на здобуття освітнього ступеня бакалавр

зі спеціальності

051 Економіка

за освітньою програмою

Бізнес статистика та аналітика

на тему: «Статистичний аналіз рівня освіти населення як фактору
конкурентоспроможності держави»

Виконавець:

студентка 44 факультету ЕУП

Осадчук Яна Валеріївна _____

підпис

Науковий керівник:

Кандидат економічних наук , доцент

Самотоєнкова Олена Вікторівна _____

підпис

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В сучасних умовах трансформаційної перебудови української економіки до європейських стандартів одним із першочергових завдань для держави є перетворення механізмів регулювання секторів економіки до вимог європейської спільноти, зокрема, їхньої нормативно-правової бази. Однією з таких стратегічно важливих сфер, в умовах глобалізаційних перетворень, є сфера освіти. Як наслідок, нині актуальними є питання підвищення її конкурентоспроможності в межах національного виміру, а також розбудови перспектив виходу за його межі, в напрямку зближення з європейським простором.

Особливості сучасного стану розвитку науки і освіти, на тлі існуючих суспільно-економічних проблем, загострюють існуючі відносини в цих сферах і вимагають до себе пильної уваги дослідників.

Метою кваліфікаційної роботи є статистичний аналіз рівня освіти населення як фактору конкурентоспроможності держави за період 2014 - 2020 роки.

Завдання кваліфікаційної роботи:

- розглянути теоретичні та методологічні основи статистичного аналізу рівня освіти, розкрити сутність освіти як фактору конкурентоспроможності держави;
- узагальнити досвід наукової та практичної діяльності в системі освіти та виявити особливості чинного законодавства України;
- обґрунтувати систему статистичних показників аналізу освіти України;
- проаналізувати сучасний стан, структуру та тенденції розвитку системи освіти;
- здійснити групування регіонів України та визначити їх рейтинг за станом освіти;

- проаналізувати потенціал, динаміку і структуру закладів освіти, динаміку і структуру контингенту студентів, випуску фахівців;
- здійснити прогнозування кількості студентів вищих навчальних закладів.

Предметом дослідження є явища та процеси, які відбуваються у сфері освіти.

Методи дослідження:

- абстрактно-логічний, комплексний та системний підхід,
- статистичні методи аналізу, зокрема:
 - метод статистичного групування;
 - відносних і середніх величин;
 - оцінки структурних розрізень, аналізу рядів динаміки, прогнозування.

Інформаційною базою дослідження є закони України, постанови Верховної Ради України і Кабінету Міністрів України, офіційні публікації та методичні матеріали Державної служби статистики, офіційні та методичні матеріали Міністерства освіти і науки України, дані Статистичних щорічників України за 2014 - 2020 роки, дані електронних Інтернет ресурсів Державної служби статистики України, праці науковців.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (35 найменувань) та 4 додатків. Загальний обсяг роботи становить 73 сторінки. Основний зміст викладено на 67 сторінках. Робота містить 19 таблиць, 20 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «**Теоретичні та методологічні основи статистичного аналізу фінансових рівня освіти України**» розкрито сутність категорій «вища освіта», «інтелектуальний капітал», «інформаційний тезарус»; узагальнено досвід

державної політики України у сфері освіти та наведено способи спостереження за кожним рівнем освіти.

У другому розділі **«Статистичний аналіз рівня освіти населення та витрат на систему освіти в Україні за 2014-2020 рр.»** проаналізовано аналіз рівня освіти населення України та міжнародні порівняння. Досліджено рейтинг країн світу за індексом рівня освіти, за ефективністю національних систем освіти та також за її індексом. Проведено статистичний аналіз витрат на систему освіти в Україні та виконано порівняльний аналіз отриманих результатів.

У третьому розділі **«Статистичний аналіз системи професійної (професійно-технічної) та вищої освіти в Україні за 2014-2020 рр.»** проведено аналіз стану та розвитку професійної (професійно-технічної) освіти. З цією метою розраховано ланцюгові та базисні показники абсолютної та відносної швидкості кількості підготовлених кваліфікаційних робітників, що дозволило виявити та охарактеризувати тенденцію їх формування. На підставі аналітичного вирівнювання ряду динаміки чисельності випускників вищих навчальних закладів України розроблено прогноз на найближчі три роки.

ВИСНОВКИ

Основою підвищення конкурентоспроможності України в сучасних умовах є оптимальна взаємодія конкуренції й партнерства у сфері освіти. Взаємодія конкуренції й партнерства в країнах-членах ЄС і в Україні в системі освіти має свою специфіку. Країни ЄС у своєму розвитку досягли такого ступеня, коли відбувається партнерство всередині освітніх систем, задля забезпечення високої конкурентоспроможності країн на світовому ринку в цілому. Реалії ринкового розвитку українського суспільства викликають до життя найбільш жорсткі форми внутрішньосистемної конкуренції (усередині національної системи освіти, між вузами, всередині одного вузу за головний ресурс – студентів, отже - заробітну платню, матеріальні фонди та ін.).

Зміни, пов'язані зі зростанням ролі знань та інтелекту у суспільстві, виникнення глобального ринку праці, соціально-політичні трансформації виявили

суттєвий вплив на роль, функції та способи функціонування системи вищої освіти у всьому світі, зокрема і в Україні. У відповідь на світові тенденції розвитку в Україні відбуваються кардинальні зміни в системі вищої освіти, включаючи зміни структури фінансування і управління, створення системи оцінки і акредитації навчальних закладів, нормативно-правової бази, реформування навчальних програм.

В рамках Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН) Інститут статистики ЮНЕСКО проводить ряд досліджень і оцінювання рівня освіти і систем освіти країн світу. За результатами досліджень щорічно публікується рейтинг країн світу за індексом рівня освіти, за індексом ефективності національних систем освіти, за індексом ефективності національної системи вищої освіти.

За останніми даними у 2020 році за сукупним індексом рівня освіти, який дорівнює 0,799, Україна займає 47 місце з 189 країн світу. Проте в рейтингу країн за 2013 рік Україна знаходилась на 30 місці, тобто за 7 років наша країна втратила 17 позицій. В першу чергу це пояснюється тим, що зменшилась сукупна частка учнів, у віці 6-24 роки, які одержують початкову, середню та вищу освіту. Якщо в 2013 році ця частка становила 81,0%, то в 2019 році зменшилась до 76,2%.

А За індексом ефективності національних систем освіти Україна знаходиться на 42 місці серед 50 країн світу, проте в 2014 році в такому рейтингу було висвітлено лише 40 країн, в які Україна не потрапила. Те, що наша країна увійшла в такий рейтинг є позитивним фактом.

Інститут статистики ЮНЕСКО за Програмою розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН) з 2012 року до тепер щорічно визначає рейтинг національних систем вищої освіти. Це глобальне дослідження, рейтинг якого вимірює досягнення країн світу у сфері вищої освіти. За індексом ефективності національних систем вищої освіти Україна займає 36 місце з 50 країн світу, що свідчить про необхідність вдосконалення системи вищої освіти в країні до рівня розвинених країн.

Підвищення загального рівня та якості освіти багато в чому залежить від витрат країни на систему освіти. Результати аналізу показали, що сума витрат на систему освіти в Україні за період з 2014 до 2020 року щорічно збільшувалась. У структурі видатків зведеного бюджету на освіту переважають видатки місцевих бюджетів, причому їх частка з кожним роком зростає. Якщо в 2014 році питома вага видатків місцевих бюджетів на освіту складала 81,9%, то в 2019 році вона складала 86,7%. Відповідно в 2019 році частка видатків державного бюджету складала всього 13,3% зведеного бюджету на освіту. Видатки зведеного бюджету на освіту останні два роки становлять 6% до обсягу ВВП, що також враховується при міжнародних порівняннях. Це майже в 2 рази менше, ніж в країнах Євросоюзу.

Аналіз системи загальної середньої освіти показав, що за період 2014-2020 роки кількість учнів у загальноосвітніх навчальних закладах щорічно збільшувалась і в 2020/21 навчальному році перевищила кількість учнів у 2014/15 навчальному році на 454 тис. осіб або на 12,1%. У той же час кількість навчальних закладів зменшилась на 2,7 тис. одиниць або на 15,3%, в основному за рахунок закриття шкіл в сільській місцевості. Кількість вчителів також зменшилась – на 14 тис. осіб або на 3%. Така ситуація призвела до збільшення наповнення класів та недостатності вчителів в деяких навчальних закладах. Питома вага приватних загальноосвітніх закладів у загальній їх кількості незначна і складає в 2020/21 навчальному році 2,1%, в яких навчається 1,2% загальної кількості учнів і працює 1,6% вчителів.

Професійно-технічні заклади забезпечують потреби громадян у професійно-технічній і повній загальній середній освіті. Аналіз стану і розвитку професійно-технічної освіти в Україні за період з 2014 року до 2020 року показав, що починаючи з 2014 року кількість професійно-технічних навчальних закладів щорічно зменшувалась, при цьому дуже велике зменшення відбулося у 2017 році – на 31 навчальний заклад або на 3,1% у порівнянні з 2016 роком. Також значне скорочення відбулося у 2018 році – на 20 навчальних закладів (-2,9%). За весь період, у 2020 році порівняно з 2014 роком, кількість професійно-технічних навчальних закладів зменшилась на 103 заклади або на 12,7%, кількість учнів за

весь аналізований період зменшилась на 68,7 тис. осіб або на 21,8%, кількість випущених кваліфікованих робітників зменшилась на 67,9 тис. або на 37,3%. Така ситуація пов'язана зі скороченням кількості самих професійно-технічних навчальних закладів і, відповідно, зі зменшенням кількості учнів. Перекладання фінансування професійно-технічної освіти на місцеві бюджети ще більше погіршить ситуацію у цій системі, оскільки в 2020 році на потреби професійно-технічної освіти було направлено всього 4,5% місцевих бюджетів на освіту.

Аналіз потенціалу і динаміки вищих навчальних закладів та контингенту студентів показав, що за аналізований період загальна кількість закладів вищої освіти зменшилась на 45 закладів або на 6,8%, в тому числі кількість коледжів, технікумів і училищ зменшилась на 49 закладів, а кількість університетів, академій і інститутів збільшилась на 4 заклади. У структурі загальної кількості ЗВО переважають заклади державної і комунальної форм власності, їх питома вага збільшилась з 78,3% у 2014/15 навчальному році до 81,4% у 2019/20 навчальному році, відповідно скоротилась питома вага ЗВО приватної і корпоративної форм власності – з 21,7% до 18,6%.

Протягом даного періоду кількість студентів в закладах вищої освіти постійно змінювалась. Максимальне зменшення кількості осіб відбулось у 2019 навчальному році у порівнянні з попереднім 2018 навчальним роком – кількість студентів зменшилась на 13 тис. осіб або на 4,2%. Відзначимо також, що в порівнянні з 2014 навчальним роком, тобто за 5 років, чисельність тих, що навчаються в закладах вищої освіти зменшилась на 63,9 тис. осіб або на 17,7%.

Для оцінки ефективності діяльності закладів вищої освіти важливим є показник випуску підготовлених фахівців, оскільки не всі студенти, які вступили до навчального закладу, завершують навчання і отримують диплом. Прогнозування кількості майбутніх фахівців, підготовлених закладами вищої освіти України, проведене на основі трендової моделі, показало потенціальні можливості збільшення підготовки фахівців.

За результатами дослідження, проведеного в кваліфікаційній роботі, опубліковано статтю в збірнику наукових студентських праць:

Осадчук Я. В. Міжнародні порівняння рівня освіти населення [Текст] / Я. В. Осадчук, О. В. Самоєнкова // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. Випуск 7. Частина I – Одеса, ОНЕУ. – 2021. – С. 40 – 49.

АНОТАЦІЯ

Осадчук Я. В. «Статистичний аналіз рівня освіти населення як фактору конкурентоспроможності держави»

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності «051 Економіка»

(шифр та назва спеціальності)

за освітньою програмою «Бізнес-статистика та аналітика».

(назва освітньої програми)

Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2021.

У роботі розглядаються основи статистичного аналізу рівня освіти, розкрити сутність освіти як фактору конкурентоспроможності держави.

Проаналізовано сучасний стан рівня освіти населення України; досліджено рейтинг країн світу за індексом рівня освіти, за ефективністю національних систем освіти та її індексом; проаналізовано потенціал, динаміку і структуру закладів освіти, динаміку і структуру контингенту студентів, випуску фахівців; побудовано трендову модель і зроблено прогноз чисельності випущених студентів вищих навчальних закладів України на період до 2023 року.

Запропоновано вдосконалити системи статистичної звітності в сфері освіти відповідно до міжнародних вимог.

Ключові слова: рівень освіти, навчальні заклади, наука, конкурентоспроможність, навчальні заклади, розвиток.

ANNOTATION

Osadchuk Y. "Statistical analysis of the level of education of the population as a factor of state competitiveness".

Qualifying work on obtaining a bachelor's degree in the specialty

«051 Economics»

(code and name of the specialty)

for the educational program «Business statistics and analytics».

(title of the educational program)

Odessa National Economics University. – Odessa, 2021.

The work deals with the basics of statistical analysis of the level of education, to reveal the essence of education as a factor of state competitiveness.

Author analysis the current state of education in Ukraine; the rating of the countries of the world on the index of level of education, on efficiency of national systems of education and its index is investigated; the potential, dynamics and structure of educational institutions, dynamics and structure of the contingent of students, graduates are analyzed; the trend model is constructed and the forecast of the number of graduated students of higher educational institutions of Ukraine for the period till 2023 is made.

It is proposed to improve the statistical reporting systems in the field of education in accordance with international requirements.

Keywords: level of education, educational institutions, science, competitiveness, educational institutions, development.